

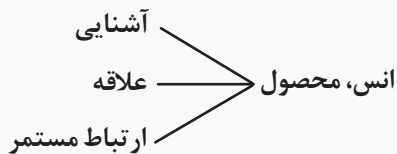
آغازی خوب برای پایانی خوب

بررسی شرایط مطلوبیت «انس با قرآن» در دوره آموزش پیش دبستانی

مسعود تهرانی فرجاد

کریم مرتبه‌ای از انس است که به اقتضای ویژگی‌های سنی تحقق می‌یابد.

با تأمل در مفهوم انس و عوامل تحقق آن، می‌توان دریافت که سه عامل «آشنایی»، «علاقه»، و «ارتباط مستمر» در این زمینه نقش اصلی دارند. به عبارت دیگر، انس در صورتی ماندگار و اثربخش است که با آشنایی یا شناخت صحیح، علاقه و پذیرش و همچنین ارتباطی مستمر با موضوع مورد نظر همراه باشد.

یک سؤال اساسی

خوب است بدانیم که هر برنامه آموزشی و تربیتی دارای عناصر یا ارکانی است که اکثر صاحب‌نظران برنامه‌ریزی بر عناصر اصلی آن، یعنی «اهداف، اصول، محتوا، روش‌ها، زمان، محیط، ارزشیابی و نقش مربی و فراگیرنده» اتفاق نظر دارند. حال این سؤال مطرح است که چگونه سه عامل مؤثر در تحقق انس - که در بالا بیان شد - در عناصر برنامه تجلی می‌یابند؟

آشنایی با قرآن

در فرایند انس، آشنایی با موضوع مورد نظر یا شناخت صحیح از آن موضوع، متناسب با ویژگی‌های فراگیرنده بسیار اثربخش است. از عناصر نام‌برده در برنامه‌ریزی، عنصر «محتوا»، یعنی آنچه فراگیرنده به واسطه آن با موضوعات و مفاهیم مورد نظر در برنامه آشنا می‌شود، بیشترین نقش را دارد.

در برنامه قرآن دوره پیش‌دبستان مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، این آشنایی با «تلفیق متوازن» حفظ برخی از سوره‌های کوتاه و ساده، گوش دادن به صوت قرآن و الگوبرداری از آن، آشنایی با برخی پیام‌ها، آموزه‌ها و قصه‌های قرآنی و آشنایی با آداب ارتباط و احترام به قرآن تصریح شده است.

علاقه به قرآن و یادگیری آن

علاقه و پذیرش کودک از دیگر عوامل مؤثر در ایجاد انس است و نقطه مقابل آن عدم پذیرش است. کودک پیش‌دبستان از طریق فعالیت‌های یاددهی - یادگیری یا همان روش‌های مناسب است که با محتوای آموزشی ارتباط برقرار می‌کند و زمینه‌های

کلیدواژه‌ها: انس کودکان با قرآن،

فعالیت‌های قرآنی، نقش مربی و والدین، آشنایی و علاقه به قرآن

اشاره

«پاییز اگرچه برگ‌ریزان است اما با بهار تعلیم و تربیت همراه است. بهاری که پیام‌آور فصل دیگری از آموختن است. آغاز مهر، بهاری است برای ارتباط با شکوفه‌های زندگی، کودکان امروز و سرمایه‌های فردا؛ و این آغاز برای تمام دوره‌های تحصیلی دارای اهمیت فراوان است اما برای دوره پیش‌دبستانی از جایگاه حساس‌تری برخوردار است. شروعی خاص، خاطره‌انگیز و ماندگار برای کودک پیش‌دبستان که سنگ‌بنای تعلیم و تربیت اوست.

از مهم‌ترین عوامل اثربخش در میزان توفیق هر برنامه و فعالیت تعلیم و تربیتی، دو عنصر «آگاهی» و «هماهنگی» مربی و والدین حائز اهمیت هستند. آگاهی لازم و کافی مربی و پدر و مادر از «برنامه و نقشه راه مناسب» و هماهنگی آنان در تحقق برنامه مانند دو ریل قطار است که کودک را به مقصد مطلوب می‌رساند. نوشتار پیش رو شما را از برنامه استاندارد و مناسب قرآنی برای کودکان پیش‌دبستان مطلع می‌سازد تا با شروع خوب بهار تعلیم و تربیت شما را برای رسیدن به پایانی خوب در زمینه فعالیت‌های قرآنی کمک کند.»

با توجه به مبانی تعلیم و تربیت اسلامی، هر نوع یاددهی - یادگیری در هفت سال اول کودکی لازم است براساس علاقه و پذیرش کودک و به دور از اجبار و تحمیل باشد. کودک پیش‌دبستانی به دلیل ویژگی‌های روانی‌اش پذیرای آموزش اجباری نیست؛ به عبارت دیگر در همه مراحل یاددهی - یادگیری باید آزادی عمل کودک در نظر باشد.

به همین منظور، شورای عالی آموزش و پرورش کشور که برنامه‌های مناسب و استاندارد را تصویب و ابلاغ می‌کند، هدف اصلی برنامه و فعالیت‌های قرآنی در دوره پیش‌دبستان را به جای آموزش قرآن، «انس کودک با قرآن و علاقه‌مند کردن وی به یادگیری آن» قرار داده است. انس گرفتن، امری تدریجی است و در طول زمان بروز می‌یابد اما در هر دوره از زندگی انسان نیز می‌توان به سطحی از آن دست یافت تا به مرور افزایش یابد. از این‌رو، انس کودک پیش‌دبستانی با قرآن

آشنایی وی فراهم می‌شود. مهم‌ترین فعالیت‌های مناسب عبارت‌اند از: شعر، قصه، بازی، نمایش خلاق، کاردستی، گفت‌وگو، آزمایش، مشاهده، گردش علمی و تربیتی، جمع‌خوانی و نقاشی.

ارتباط با قرآن

ارتباط عاملی مؤثر در تحقق انس است و این ارتباط باید مستمر و تدریجی باشد. در غیر این صورت، رابطه مقطعی و آنی نمی‌تواند به انس ماندگار منجر شود.

براساس مدل ارائه شده در دو بخش قبل، یعنی ایجاد رابطه بین عوامل انس و عناصر برنامه، عنصری که در برقراری ارتباط با قرآن بیشترین تأثیر را دارد زمان یا فرصت‌هایی است که برای یاددهی-یادگیری فراگیرنده ایجاد می‌شود. ارتباط مستمر و تدریجی با یک زمان‌بندی مستمر فراهم می‌شود و هرچه این زمان از حالت مستمر و تدریجی به سمت فرصت‌های مقطعی و آنی برود، از انس کاسته می‌شود؛ مثلاً فردی که فقط در ایام خاص و یا سالی یک‌بار در ماه مبارک رمضان قرآن می‌خواند، این مقدار زمان برای تحقق انس ماندگار در او کافی نیست؛ چون نوع ارتباط مقطعی و غیرمستمر و انس او آنی است اما اگر هر روز قرآن بخواند ارتباط او مستمر است. پس زمان و پیوست زمانی در ایجاد ارتباط «مستمر»- که یکی از عوامل انس است- تأثیر دارد.

سؤالی دیگر:

حال این سؤال مطرح می‌شود که میزان انتظار ما از انس کودکان پیش‌دبستانی با قرآن چیست؟ همان‌گونه که گفته شد، انس مفهوم بسیار عمیقی دارد ولی دارای سطوح و طیفی است که به اقتضای شرایط محیطی و ویژگی‌های سنی به مرور ایجاد می‌شود. به بیان دیگر، انس کودکان پیش‌دبستان قرآن کریم سطحی از آشنایی، علاقه و ارتباط مستمر است که با یک برنامه‌ریزی درست و استاندارد، با پرهیز از افراط و تفریط تحقق می‌یابد. از مصادیق تفریط یا کم‌کاری در برنامه‌های قرآنی این است که در برخی مراکز اصلاً به فعالیت قرآنی نمی‌پردازند یا این فعالیت‌ها پراکنده و مقطعی و در حد مراسم و برنامه‌های صوری است. از سوی دیگر، در برنامه‌های افراطی بیش از آنچه در برنامه مصوب و استاندارد آمده است، به آموزش‌های خاص قرآن بدون در نظر گرفتن اصول اساسی یاددهی-یادگیری برای کودکان دوره پیش‌دبستان توجه می‌شود.

سخن آخر

برنامه انس با قرآن به آغازی خوب از مقطع پیش‌دبستانی برای رسیدن به پایانی خوب در سنین بالاتر کودک می‌اندیشد تا این انس و علاقه به قرآن رشد فزاینده داشته باشد. از این‌رو ضروری است همه دست‌اندرکاران، برنامه‌ریزان، والدین و مربیان در زمینه فعالیت‌های قرآنی در مقطع حساس و بنیادین پیش‌دبستان به اجرای مطلوب برنامه مصوب و استاندارد انس با قرآن کریم همت کنند؛ با این امید که آغازی خوب برای رسیدن به پایانی خوب باشد. ان‌شاءالله.

منابع

۱. شورای نویسندگان، راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش‌دبستان، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۷.
۲. نوریان، محمد؛ تحلیل برنامه‌های درسی دوره ابتدایی ایران، انتشارات گویش نو، ۱۳۸۹.
۳. باقری، خسرو؛ الگوی مطلوب آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران، انتشارات مدرسه.
۴. آردی، کورتیس؛ برنامه درسی برای کودکان پیش‌دبستان، مترجم: محمد اطهری، محراب قلم، ۱۳۸۰.

هر

برنامه آموزشی و تربیتی

دارای عناصر یا ارکانی است که اکثر صاحب‌نظران برنامه‌ریزی بر عناصر اصلی آن، یعنی «اهداف، اصول، محتوا، روش‌ها، زمان، محیط، ارزشیابی و نقش مربی و فراگیرنده» اتفاق نظر دارند

